

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83194,Dzieduszycki-Wlodzimierz.html>
2022-10-06, 12:41

Dzieduszycki Włodzimierz

DZIEDUSZYCKI Włodzimierz (22 VI 1825, Jaruszów, Podole – 18 IX 1899, Poturzyce), przyrodnik muzealnik, mecenas. Syn Józefa Kalasantego, bogatego ziemianina, i Pauliny z domu Działyńskiej.

Otrzymał staranne wychowanie i wykształcenie w domu, obcując od dzieciństwa ze zbiorami rodzinnymi (m.in. zielniki). Podróżował ponadto po Austrii i innych krajach, odwiedzając zwłaszcza muzea, lecz także kolekcjonując okazy fauny i flory, dzieła sztuki, książki itp. W zasadzie unikał działalności politycznej, skupiając się na prowadzeniu wzorowego gospodarstwa rozległych dóbr rodzinnych oraz tworzeniu muzeum przyrodniczo-etnograficznego w Poturzycach. W 1858 ulokował je w domu przy ul. Kurkowej we Lwowie, a następnie, w 1868, w specjalnym pałacyku przy ul. Teatralnej, gdzie mieszczą się do dziś, obecnie w starannie wyremontowanym obiekcie noszącym nazwę Muzeum Przyrodnicze Ukraińskiej Narodowej Akad. Nauk. Placówkę tę w 1880 ofiarował narodowi, a w 1893 zabezpieczył jej byt majątkiem ordynacji poturzyckiej. Do pracy merytorycznej nad zbiorami przyrodniczymi angażował specjalistów (m.in. zoologa W. Zontaka oraz paleontologa J. Siemiradzkiego). Muzeum miało charakter placówki gromadzącej zbiory fizjograficzne (botanika, zoologia, geologia z mineralogią), ze szczególnym wyczuleniem na obszar ziem polskich. Znalazły się w nim również eksponaty archeologiczne oraz bogate zbiory etnograficzne, zwłaszcza z Huculszczyzny. Dz. sam zbierał okazy w terenie. Do muzeum kupował osobliwości fauny polskiej (m.in. żubr z Puszczy Białowieskiej), a niekiedy całe kolekcje (np. geologiczną L. Zejsznera). Finansował również terenowe wyprawy badawczo-kolekcyjne po Galicji.

Ogłosił drukiem: *Nasze zwierzęta kręgowie stałe i wędrowne* (1875), *O wędrówkach ptaków, a w szczególności pustynnika*

Syrrhaptēs paradoxus (1888), *Systematycznie zestawione polskie nazwy ptaków, tak ludowych, jak z różnych autorów wzięte* (1880), *Muzeum Dzieduszyckich we Lwowie. Dział I Zoologiczny. Oddział Zwierząt Kręgowych. II Ptaki* (1880), *Przewodnik po Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie* (1895). Ponadto informacje z zakresu przyrodoznawstwa zamieścił w opracowaniach: *Luźne myśli rzucone ludziom dobrej woli* (1872) oraz *Galicja i Wystawa Powszechna w Wiedniu* (1873). Przewodniki po Muzeum ukazywały się z także w wersji niemieckojęzycznej.

W pracy o kręgowcach wyróżnił 43 gatunki w grupach zoogeograficznych: 1 – elementy północne, 2 – południowe lub południowo-wschodnie, 3 – alpejskie, 4 – pogórza naszego. Pisząc o ptakach zwracał uwagę na osobniki rzadkie. W przewodnikach po Muzeum najwięcej uwagi poświęcał właśnie ptakom – w tej dziedzinie był najbardziej kompetentny – a mniej ssakom, gadom, płazom, rybom i innym. Z treści przewodników wynika, że w 1880 Muzeum posiadało kolekcję 286 gatunków ptaków, 64 ssaków, 6 gadów, 12 płazów, 54 ryb. Wśród nich były także gatunki ginące. W celu ochrony gatunków zagrożonych Dz. utworzył rezerwat leśny zwany Pamiątką Pieniacką, nad Seretem, między Tarnopolem a Lwowem (1875).

Dz. fascynował się, poza przyrodniczymi osobliwościami Galicji Wschodniej, zwłaszcza kulturą materialną Hucułów. W celu jej podtrzymania i ochrony przed standaryzacją przemysłową założył Muzeum Przemysłu Artystycznego we Lwowie (1874) oraz Krajową Szkołę Garncarską w Kołomyi (1876). Współorganizował wystawy krajowe oraz ekspozycje galicyjskie, m.in. w Wiedniu i Paryżu.

Fundował docentury na UJ z zakresu weterynarii i rolnictwa. Założył periodyk „Rozprawy i Wiadomości Muzeum im. Dzieduszyckich” (1886–99 redaktor naczelny).

Dz. był członkiem korespondentem AU w Krakowie (1881), członkiem honorowym Polskiego Tow. Przyrodników im. M. Kopernika (1875, wspierał je finansowo), członkiem honorowym Poznańskiego Tow. Naukowego (1889). Okresowo przewodniczył Oddziałowi Tow. Tatrzańskiego w

Stanisławowie.

Posłował na Sejm Krajowy (1861–67), od 1866 był jego marszałkiem. W 1874–99 zasiadał w Izbie Panów (wyższa izba parlamentu Austro-Wegier). Wspierał moralnie i finansowo wychodźców z Królestwa Polskiego, zwłaszcza uczestników powstania styczniowego 1863–64. Jako jeden z pierwszych w Galicji w swych dobrach zniósł pańszczyznę. Udzielał wsparcia finansowego akcjom wydawania polskich podręczników oraz literatury popularnonaukowej.

PSB (M. Tyrowicz); SBP (K. Kowalska); Śródka.

G. Brzęk: *Muzeum im. Dzieduszyckich i jego Twórca*, Lublin 1994; „*Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki*” 1998, nr 2 (G. Brzęk); „*Organon*” 1998, t. 26–27 (G. Brzęk).

Zbigniew Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)